

گزارشی از کتابخانه شخصی آیت‌الله العظمی فاضل لنکرانی

• اقدس رئیس‌دانی

از طالبان علم تدریس کرد و نزدیک به سه دهه به تدریس خارج فقه و اصول پرداخت. جذابیت و برجستگی تدریس وی به حدی بود که بیش از ۷۰۰ تن از علما و فضلاء علوم دینی حوزه علمیه قم در این درس حاضر می‌شدند. ضمن اینکه از صدای جمهوری اسلامی ایران برای استفاده علاقه‌مندان در سراسر ایران و جهان نیز پخش می‌شد.

حضرت آیت‌الله العظمی لنکرانی در جریان نهضت انقلاب اسلامی به رهبری حضرت امام خمینی (ره) یار و همراه انقلاب بود و در صف مبارزان و مجاهدان انقلاب مجاهدت می‌کرد و در این راه از سوی دولت طاغوت مورد بازجویی و زندان و تبعید قرار گرفت. پس از استقرار نظام جمهوری اسلامی در ایران همواره پشتوانه‌ای قوی برای حضرت امام (ره) و رهبر معظم انقلاب بود.

وی در اولین دوره انتخابات مجلس خبرگان رهبری به‌عنوان یکی از اعضا انتخاب شد و بیش از ده سال ریاست عالی شورای مدیریت حوزه علمیه قم را به عهده داشت. پس از رحلت حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) از وی برای امام جماعت حرم مطهر حضرت معصومه (س) دعوت شد تا هزاران زائر و شیعه اهل بیت نماز را به امامت وی اقامه کنند. پس از رحلت حضرت امام (ره) و آیت‌الله العظمی اراکی به‌عنوان اولین نفر از مراجع بزرگ تقلید از سوی مدرسین حوزه علمیه قم معرفی شد.

حضرت آیت‌الله العظمی لنکرانی در کنار تدریس دروس حوزوی و تربیت طلاب علوم دینی به تألیف و تحقیق و پژوهش‌های ارزشمندی در حوزه علوم دینی اشتغال داشت. همچنین مؤسسه تحقیقاتی و انتشاراتی «مرکز فقهی ائمه اطهار» زیر نظر و اشراف آن حضرت تأسیس و فعالیت می‌کرد. در ذیل عناوین برخی از آثار و تألیفات و تحقیقات وی ذکر می‌شود:

- کتاب تفصیل الشریعه به زبان عربی، که شرحی بر کتاب شریف تحریرالوسیله امام خمینی (ره) است که تاکنون ۲۰ مجلد از آن به چاپ رسیده و پنج جلد دیگر در حال آماده‌سازی برای چاپ و انتشار است و تألیف و تدوین بقیه مجلدات از سوی وی ادامه داشت.

- آیین کشورداری از دیدگاه امام علی (ع)؛

- ائمه اطهار (ع) یا پاسداران وحی در قرآن کریم به‌همراهی آیت‌الله اشراقی؛

- احکام الحج، حاشیه بر کتاب حج تحریرالوسیله (عربی)؛

زندگی‌نامه علمی

مرجع والامقام و فقیه مجاهد مرحوم حضرت آیت‌الله العظمی حاج شیخ محمد فاضل لنکرانی (ره) در سال ۱۳۱۰ ش. در شهر مقدس قم دیده به جهان گشود. پدر بزرگوارشان مرحوم آیت‌الله فاضل لنکرانی (ره) از استادان و علمای بزرگ حوزه علمیه قم و مادرشان از شجره طیبه سادات «مبرقع» بود. وی در سال ۱۳۱۳ ش. پس از گذراندن تحصیلات ابتدایی وارد حوزه علمیه قم شد. استعداد قوی و هوش سرشارش موجب شد که دوره «مقدمات» و «سطح» را در شش سال پشت‌سرگذاشته و در سن نوزده‌سالگی به حلقه درس خارج «فقه و اصول استدلالی» مرحوم آیت‌الله بروجردی بپیوندد که این خود موجب شد مورد توجه و تحسین طلاب و استاد بزرگوارشان قرار گیرد. هم‌درس و هم‌بحث صمیمی وی در دوران تحصیل آیت‌الله شهید مصطفی خمینی (ره) فرزند برومند حضرت امام (ره) بود.

آیت‌الله العظمی فاضل لنکرانی یازده سال در درس خارج فقه و اصول آیت‌الله العظمی بروجردی و نه سال در درس حضرت امام خمینی (ره) حضور یافت و از این دو شجره پربار علوم اسلامی بهره‌مند شد. سال‌ها درس فلسفه و تفسیر را در محضر آیت‌الله علامه طباطبایی (ره) فرا گرفت و از چشمه فیاض علم وی سیراب شد.

در سن ۲۵ سالگی بنا به تأیید استادش آیت‌الله العظمی بروجردی به درجه فقاومت و اجتهاد رسید. سال‌ها در مقام مدرس حوزه علمیه قم دروس سطح را برای گروه بسیاری

اغلب آثار و کتاب‌های این کتابخانه به زبان عربی و بخشی به زبان فارسی و تعدادی نیز به زبان اردو و انگلیسی است. حدود ۵۰۰ جلد کتاب چاپ سنگی و تعداد قابل توجهی کتاب خطی و بیش از ۵۰ دفتر دست‌نویس وی در کتابخانه موجود است

ساختمان قدیمی حسینیّه و محل کار موجود می‌باشد. همچنین کتاب‌های نفیس و ارزشمندی، که ویژگی خاصی دارند از جمله کتاب‌های خطی در قفسه‌های دردار قرار گرفته‌اند.

اغلب آثار و کتاب‌های این کتابخانه به زبان عربی و بخشی به زبان فارسی و تعدادی نیز به زبان اردو و انگلیسی است. حدود ۵۰۰ جلد کتاب چاپ سنگی و تعداد قابل توجهی کتاب خطی و بیش از ۵۰ دفتر دست‌نویس وی در کتابخانه موجود است که از امتیازات ارزشمند این کتابخانه محسوب می‌شود. زمینه‌های موضوعی کتاب‌ها و منابع مجموعه عبارت است از: علوم حدیث، فقه، اصول، تفسیر معتبر اهل سنت و شیعه، تاریخ، قواعد فقهی، رجال، فلسفه و کلام، ادبیات عرب و فارسی، متون مهم لغت عرب، هیئت، پزشکی، اخلاق، منطق و عرفان، و تعداد محدودی کتاب در موضوع علوم غریبه.

همچنین بخشی از کتابخانه به نشریات از جمله مکتب اسلام (تجلید شده) و بسیاری مجلات که در حال حاضر منتشر می‌شوند به‌خصوص انتشارات حوزه‌های علمیه و مراکز تحقیقاتی دینی و فقهی اختصاص یافته است. کتابخانه دارای تجهیزات و خدمات کامپیوتری است و از ۱۳۷۸ شمسی. سایت اینترنتی کتابخانه در دفتر ایشان راه‌اندازی شده است^۱ که علاوه بر ارائه مسائل فقهی، که از طریق این سایت اینترنتی به آگاهی مخاطبان می‌رسد، به سؤال‌های دینی مطرح شده از سراسر جهان پاسخ لازم

- الاحکام الواضحه (فتاوی عربی)؛
- القواعد الفقهیه (عربی)؛
- المسائل المستحدثه (عربی)؛
- اهل البيت (ع) یا چهره‌های درخشان در آیه تطهیر؛
- تبیان الاصول - تقریرات درسی امام خمینی (ره) - در چهار جلد (عربی)؛
- تفسیر سورة حمد (عربی)؛
- تقریرات الاصول - تقریرات درسی آیت‌الله بروجردی (ره) (عربی)؛
- تقریرات الاصول - تقریرات درسی امام خمینی (ره) - در پنج جلد (عربی)؛
- تقریرات درس خارج اصول - هشت جلد (عربی)؛
- تقیه مداراتی (فارسی)؛
- حاشیه بر کتاب الطهاره مصباح الفقیه محقق همدانی (عربی)؛
- حاشیه بر کتاب العروه الوثقی (عربی)؛
- رساله‌ای در حکم نماز در لباس مشکوک (عربی)؛
- رساله‌ای در خلل حج و عمره (عربی)؛
- رساله‌ای در قاعده فراغ و تجاوز (عربی)؛
- رساله توضیح المسائل (فارسی)؛
- شرح فروع «الاجتهاد و التقليد» از کتاب العروه الوثقی (عربی)؛

- عصمت انبیاء؛
- کتاب الصوم (عربی)؛
- کتاب القضاء (عربی)؛
- مجمع الفهارس - مجموعه فهرست‌های بحارالانوار، الغدير و المیزان؛
- مدخل التفسیر در علوم قرآنی (عربی)؛
- مناسک حج (فارسی)؛
- نهایت‌التقریر، تقریرات درس حضرت آیت‌الله‌العظمی بروجردی در سه جلد (عربی).

توصیف کتابخانه

کتابخانه شخصی حضرت آیت‌الله‌العظمی فاضل لنکرانی در ابتدا بیش از هفتاد سال پیش به‌دست و همّت والای پدر و جد بزرگوارشان تأسیس شد. امروز این کتابخانه به نام «حسینیّه و کتابخانه عمومی آیت‌الله فاضل لنکرانی» نامیده می‌شود.

این کتابخانه دارای بیش از پانزده هزار جلد کتاب است که به‌لحاظ کمبود جا و کثرت منابع در دو فضای مجزا استقرار یافته است. بخشی از کتاب‌ها در دفتر کار و بخشی در منزل مسکونی نگهداری می‌شود.

کتاب‌ها در بیش از ۴۰ قفسه جاسازی شده است. علاوه‌براینکه بخش قابل‌توجهی کتاب نیز روی زمین، بالای قفسه‌ها قرار گرفته است و تعدادی کتاب نیز در زیرزمین

داده می‌شود. آمار مراجعان اینترنتی در طول یک هفته حدود پانزده هزار مورد بوده است و حدود دوهزار سؤال فقهی به زبان انگلیسی مطرح و پاسخ داده شده است.

از دیگر بخش‌های کتابخانه، بیش از پنج سال از درس‌های حضرت آیت‌الله فاضل لنکرانی در قالب کاست ویدیویی و تعدادی نوار صوتی فقهی و اصولی^۲ و تعدادی دیسکت و لوح فشرده در موضوع‌های تخصصی و بحث‌های فقهی و از جمله ده سی. دی حاوی درس‌های اصول وی است.

اگرچه مجموعه این کتابخانه از میراث ارزشمند مکتوب شهر مقدس قم محسوب می‌شود، بنا به اظهار فرزند فاضل ایشان بعضی کتاب‌ها از درجه اهمیت و ارزش بیشتری برخوردارند، از جمله نسخه‌های خطی استبصار شیخ طوسی و جامع السعاده مرحوم نراقی با حاشیه سردار کابلی از علمای برجسته که در نجوم تبحر داشته است و نیز کتاب شرح صحیفه سجادیه سید نعمت‌الله جزایری که چاپ سنگی است و تاریخ چاپش ۱۳۱۶ قمری است. علاوه بر کتاب‌های نفیس و ارزشمند مذکور، تعدادی از کتاب‌ها نیز توسط آن حضرت و جد بزرگوارشان مانند رسائل فقهی آخوند خراسانی و مجموعه رساله‌ها و نظایر آن حاشیه‌نویسی شده است. ترتیب و تنظیم منابع و کتاب‌ها از روش‌های مرسوم علم کتابداری پیروی نمی‌کند و فهرستی نیز برای کتب مجموعه تدارک دیده نشده است، جز کتاب‌های چاپ سنگی که حضرت آیت‌الله لنکرانی در گذشته برای پشت جلد کتاب‌های چاپ سنگی فهرستی تدارک دیده و حتی برچسب شماره‌گذاری شده همراه با عنوان کتاب نیز بر عطف کتاب‌ها نصب کرده بودند. اما فرزند ایشان تهیه و انتشار فهرستی از مجموعه را ضروری می‌داند. در حال حاضر بخشی از مجموعه که در منزل مسکونی قرار دارد، فقط مورد استفاده افراد خانواده قرار می‌گیرد.

برای حفاظت کتاب‌ها و منابع از آفت‌های طبیعی و آسیب‌های احتمالی اقدام خاصی صورت نگرفته و صرفاً اقدامات حفاظتی آثار به گردگیری خلاصه می‌شود.

بنابر اظهار فرزند ایشان چنانچه سازمان‌های مسئول در زمینه راهنمایی و اقدامات نگهداری و آفت‌زدایی به‌منظور حفظ میراث مکتوب قدم‌هایی را بردارند، مغتنم می‌باشد. این کتابخانه در حال حاضر تحت نظارت و مسئولیت حجت‌الاسلام و المسلمین حاج آقا شیخ محمد جواد فاضل لنکرانی است و وی درصدد است جایگاه و فضای مناسب و درخوری را برای کتابخانه اختصاص دهد تا پس از ساماندهی مجموعه و تنظیم کتاب‌ها بر اساس روش استاندارد و علمی کتابداری، کتابخانه در اختیار عموم علاقه‌مندان و محققان قرار گیرد.

علاوه بر کتابخانه شخصی که توصیف آن گذشت، دو

کتابخانه معتبر و ارزشمند نیز به‌همّت حضرت آیت‌الله فاضل لنکرانی تأسیس شده است.

۱. وی سال‌ها امامت جماعت مسجد مشهور «آقا سید حسن» را به‌عهده داشت که در طول این مدت کتابخانه ارزشمند عمومی این مسجد را پایه‌گذاری کرد. این کتابخانه در حال حاضر مورد استفاده عموم قرار می‌گیرد. ضمن اینکه تعدادی کتاب در علوم غریبه نیز که توسط شخصی به این کتابخانه اهدا شده است، در این کتابخانه وجود دارد.

۲. کتابخانه دیگری به نام «کتابخانه تخصصی فقه» به‌همّت ایشان تأسیس شد که در حال حاضر تمام منابع فقهی جدید و قدیم در این کتابخانه موجود است و محل رجوع تمام محققان و طلاب علوم فقهی است. اخیراً نیز ۱۰۰ نسخه کتاب عکسی فرقه زیدیه از کشور یمن توسط آیت‌الله خرازی به این کتابخانه اهدا شده است.

در پایان درباره عشق و علاقه آیت‌الله العظمی فاضل لنکرانی به کتاب و کتابخانه به چند نکته اشاره می‌شود.

- کتاب‌های بسیاری هم‌اکنون در کتابخانه شخصی موجود است که به‌طور جالب و زیبایی توسط خود وی صحافی شده که این کار کاملاً حرفه‌ای و تخصصی انجام پذیرفته و نشان‌دهنده اهمیتی است که وی به کتاب و کتابت قائل بود. ضمن اینکه آن حضرت بیش از ۵۰ جزوه و دفتر و کتاب را خود دست‌نویس کرده‌اند که در نهایت زیبایی خط، تنظیم صفحات، بدون خط‌خوردگی و جالب و جذاب تحریر شده است که هر بیننده را به تحسین وا می‌دارد.

- بنا به اظهار حجت‌الاسلام حاج آقا جواد لنکرانی برگی از کتاب خطی استبصار شیخ طوسی که جزو این مجموعه شخصی می‌باشد، مفقود شده است و پدر بزرگوارشان به‌طرز زیبا و ماهرانه و جالبی این برگ را بازنویسی کرده‌اند که تشخیص برگ الحاقی آن دشوار است.

- نامبرده دست‌نویسه دیگری را به گروه تحقیق نشان داد که با ظرافت و زیبایی خاصی توسط حضرت آیت‌الله نوشته و صحافی شده بود. این دست‌نویسه تقریرات بحث طهارت امام خمینی (ره) است که حضرت امام این دفتر را ملاحظه کرده و در چند مورد حاشیه مختصری بر آن نوشته‌اند. شایان ذکر است که بخشی از بحث طهارت حضرت امام (ره) که به قلم معظم‌له می‌باشد، فاقد قسمتی است که به‌دست آیت‌الله لنکرانی تحریر شده است و در واقع با کتابت این دفتر بحث طهارت حضرت امام (ره) کامل شده است.

پی‌نوشت‌ها

۱. آدرس سایت اینترنتی حضرت آیت‌الله العظمی لنکرانی عبارت است از:

Lankarani. net . Lankarani. net

۲. بیش از دو هزار نوار کاست فقهی و اصولی در اختیار کتابخانه تخصصی فقه قرار گرفته است.